

Asia: VN/1230/2026

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Perheenyhdistämisen odotusaikaa koskeva ehdotus

OAJ näkee lausunnolla olevassa esityksessä merkittäviä haasteita ja ongelmakohtia.

Ehdotetuilla muutoksilla voi olla isoja vaikutuksia opiskelijoiden hyvinvointiin, korkeakoulujen kansainvälistymiseen sekä Suomen kykyyn houkutella osaajia.

Vaikutusarviointien tulee olla kattavia ja muutosten perustua tarkasti arvioituun tarpeeseen. Sääntelyn tulee olla oikeasuhtaista ja väärinkäytöksiin tulee puuttua. Tilapäisesti sosiaaliturvaan turvautuminen elämäntilanteen muuttuessa, esimerkiksi sairauden tai työpaikan menetyksen takia, ei ole järjestelmän väärinkäyttämistä.

Suomi tarvitsee maahanmuuttoa ja osaamista. Ilman maahanmuuttoa väkiluku laskisi nykyisestä 5,6 miljoonasta ja olisi vuonna 2045 vähän yli viisi miljoonaa. Lasku tapahtuu ensisijaisesti työikäisestä väestöstä, koska iäkkään väestön osuus kasvaa voimakkaasti. Siksi Suomi tarvitsee yhtenä osana väestökehitystä koulutusperäistä maahanmuuttoa. Työmarkkinat tarvitsevat asiantuntijoiden lisäksi ammattiosaajia työtehtäviin, joita ei voi hoitaa etänä tai digitalisoida. Korkeakouluilla ja ammatillisella koulutuksella on tässä merkittävä rooli.

Opiskelijavalintatiedoista on nähtävissä, että kansainvälisten opiskelijoiden määrät ovat kasvaneet vuoden 2022 jälkeen. Opiskeluperäinen maahanmuutto muodostaa merkittävän osan Suomeen suuntautuvasta maahanmuutosta. (lähde: Tilastoneuvos/ Vipunen, 30.9.2024)

Päätöksiä tehtäessä on otettava tarkasteluun myös liikkuvuudesta nousevat mahdollisuudet. Kansainväliset opiskelijat tuovat Suomeen kasvua ja innovaatioita ja he tukevat myös suomalaisen koulutuksen ja tutkimuksen kansainvälistymistä.

Perheenyhdistämisen odotusaikaa koskeva ehdotus

Suomen väestökehityksen näkökulmasta on ensiarvoisen tärkeää saada Suomeen työikäisiä maahanmuuttotautaisiä perheitä, jotta Suomen huoltovarmuus säilyy hyvänä. Valitettavasti annettu esitys ei tue tätä.

Emme kannata ehdotettua yhden vuoden pakollista odotusaikaa. Kun esityksessä odotusaikaa sovellettaisiin käytännössä yleisesti ilman yksilöllistä harkintaa, tällä puututaan suhteettoman ankarasti perhe-elämän suojaan pelkän opiskelijan ulkomaalaistaustan perusteella. Esitystä tulisi muuttaa niin, että opiskelijan oikeus perhe-elämään voisi toteutua mahdollisimman täysimääräisesti, jolloin säännönmukainen vuoden odotusaika tulisi poistaa.

Näkemyksemme perustuu Suomen tavoitteisiin positiivisen väestökehityksen lisäämisestä, perhebarometrin tuloksiin ja tietopohjaan, jota on jo kattavasti saatavilla kansainvälisten opiskelijoiden ja heidän perheenjäsenten tänne sijoittumisen osalta.

Valtioneuvoston Koulutus- ja työperusteisen maahanmuuton tiekartassa 2035 on asetettu tavoitteiksi ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden määrän kolminkertaistaminen 15 000:een vuoteen 2030 mennessä sekä heidän Suomeen työllistymisen ja jäämisen nostaminen.

Yksi osa Suomeen jäämisen houkuttelevuudesta ja sitoutumisesta tehdään jo opintojen aikana. Tutkimuksen mukaan tunne korkeakouluuyhteisöön kuulumisesta vahvisti kiinnittymistä opintoihin. Onnistuessaan opintoihin kiinnittyminen edistää oppimista ja aktiivisen kansalaisuuden toteutumista sekä suojaa opiskelijaa opiskelustressiltä ja opintojen lykkäytymiseltä. (Lähde: <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/120642>) Parhaimmillaan opiskelijoiden kiinnittymistä yhteiskuntaan ja työmarkkinoille valmistumisen jälkeen kehitetään yhdessä korkeakoulujen, kaupunkien ja yritysten kanssa.

Pitkä pakollinen erossaolo perheestä voi myös vaikuttaa haitallisesti opiskelijan hyvinvointiin, mielenterveyteen sekä opintojen etenemiseen. Esityksen sisältämä jopa 1,5-2 vuoden erossaolo puolisosta ja lapsista, heikentäisi opiskelukyvyn ja motivaation edellytyksiä opintojen kriittisessä

alkuvaiheessa. Ylemmät korkeakouluopinnot kestävät noin kaksi vuotta, jolloin perheen yhdistämisen aikaisin mahdollisuus siirtyisi merkittävän lähelle opinnoista valmistumista. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että ylemmän korkeakoulututkinnon opiskelijoiden perheenjäsenet eivät ehdi saapua Suomeen opiskeluiden aikana (huomioon ottaen vuoden odotusaika ja keskimääräinen 6-9 kk hakemusten käsittelyaika). Tämä taas hyvin todennäköisesti johtaisi siihen, että tutkinnon Suomessa suorittanut ulkomaalainen palaisi heti tutkinnon suoritettuaan takaisin perheensä pariin, jolloin Suomessa suoritettu tutkinto ei edes koituisi suomalaisten työmarkkinoiden hyödyksi. Seuraus olisi räikeässä ristiriidassa Suomen koulutus- ja työperusteisen maahanmuuton tiekartan tavoitteiden kanssa.

Tarkasteluun on otettava myös perhepolitiikka. Suomalaisen perhepolitiikan ytimessä on ajatus siitä, että yhteiskunta jakaa vanhemmuudesta aiheutuvia kustannuksia ja pyrkii edistämään sukupuolten välistä tasa-arvoa työelämässä ja perheessä. Ylisukupolvinen läheisyys on vahvaa. Tätä yhteenkuuluvuutta ja kulttuuria on vahvistettava myös toisesta maasta Suomeen muuttavien kannalta. (Lähde: Sorsa T., Lehtonen N., Ahola A., Rotkirch A. (2025) Sukua, ystäviä, yhteydenpitoa. Perhebarometri 2025. Väestöliitto, Väestötutkimuslaitos)

Ehdotus on myös lapsen oikeuksien näkökulmasta haitallinen, vaikka asumisaikaa koskevasta vaatimuksesta voitaisiin yksittäisessä tapauksessa poiketa, jos yksittäisessä tapauksessa käsillä on poikkeuksellisen painava syy, tai lapsen etu sitä vaatii. Poikkeamisen kynnys olisi esityksen perustelujen mukaan kuitenkin korkealla, eikä perusteluissa anneta yhtäkään konkreettista soveltamisesimerkkiä. OAJ muistuttaa, että jokaisella lapsella on oikeus perhe-elämään, joka turvaa lapsen ja hänen vanhempiensa mahdollisuuden elää yhdessä. Tämän oikeuden rajoittaminen säännönmukaisella vuoden ylimääräisellä odotusajalla sekä nykyiseen verrattuna pidennetyllä käsittelyajalla ei ole lapsen oikeuksien näkökulmasta perusteltu, saati oikeasuhtainen seuraus. Oikeus perhe-elämään on perustuslain ja lapsen oikeuksien sopimuksen lisäksi turvattu muun muassa EU:n perusoikeuskirjan 7 artiklassa sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa.

Näin ollen opiskelijan kannalta Suomi näyttäytyy vähemmän houkuttelevana verrattuna muihin EU-maihin, joissa perheenyhdistäminen on joustavampaa. Kansainvälisten osaajien houkutteleva ja työllistyminen Suomeen edellyttää myös perheiden huomioimista. Perheystävällinen maahanmuuttopolitiikka tukee Suomen pitkän aikavälin työvoima- ja väestötavoitteita.

Ulkomaalaislain ja tutkija- ja opiskelijalain soveltamista koskeva ehdotus

Koulutuksen järjestäjien mukaan suurella enemmistöllä kansainvälisistä opiskelijoista ei ole merkittäviä ongelmia. Järjestelmää ei pidä hankaloittaa kaikille pienen osan riskien vuoksi.

Viranomaisten resursseja on kohdennettava hyväksikäyttöjen tehokkaaseen ehkäisyyn sekä hakemusruuhiin purkamiseen.

Kielitaitoedellytystä koskeva ehdotus

Suomessa tulisi tehdä aktiivisempia toimia kieli-, koulutus-, työllisyys- ja palveluohjauksen polkujen järjestämisessä maahan mukana tulevalle puolisolle. On nähtävä kirkkaammin, että Suomeen muuttava opiskelijan perheenjäsen on yhteiskunnan aktiivinen jäsen, työntekijä ja veronmaksaja.

Opiskelijan mukana tuleville lapsille tulee tarjota pedagogista varhaiskasvatusta, perusopetukseen valmistavaa opetusta sekä S2-opetusta. Perusopetukseen valmistava opetus tulee säätää oppijan subjektiiviseksi oikeudeksi.

Oppilaitokset tuntevat koulutusohjelman todelliset kielelliset vaatimukset. On tärkeää, että velvoite kielitaidon varmistamisesta säilyy oppilaitoksilla ja korkeakouluilla. Siksi on määritettävä selkeästi, millaisia asiakirjoja oppilaitoksilta edellytetään toimitettavaksi ja että niiden tekemä arviointi perustuu yhtenäiseen kriteeristöön ja yhdenvertaiseen kielitaidon arviointiin. Kielitaidon arviointi on osa opiskelijavalintaa.

Opiskelijalta ei tule edellyttää suomen tai ruotsin taitoa oleskeluluvan saamisen ehtona, jos opinnot suoritetaan englanniksi. Suomen tai ruotsin kielitaitovaatimusta ei tule sekoittaa englanninkielisen tutkinto-opiskelun alkuvaiheen lupaehtoihin. Kotimaisen kielen oppimista on vahvistettava kotoutumisen tukena.

Toimeentuloedellytystä koskevaa asetuksenantovaltuutussäännöstä ja sen perusteella säädettävää valtioneuvoston asetusta koskeva ehdotus

Olemme samaa mieltä siitä, että opiskelijoiden ja heidän perheidensä toimeentulo-ongelmia, hyväksikäyttöä ja haavoittuvaan asemaan joutumista on ehkäistävä.

Esityksen mukaan opiskelijoiden ja perheenjäsenten turvautuminen toimeentulotukeen on ollut kuitenkin vähäistä. Syyskuun 2023 ja joulukuun 2025 välillä on maahanmuuttoviraston automaattinen jälkivalvonta kohdistunut noin 37 000 oleskelulupa- ja joista 333 tapauksessa (alle 0,9 % kokonaismäärästä) opiskelija oli hakenut toimeentulotukea. Toimeentulotukeen turvautumattomuus ei kuitenkaan välttämättä ole osoitus siitä, että opiskelijan toimeentulo on hyvällä tasolla. OAJ:n käsityksen mukaan 800 euroa kuukaudessa on vaatimuksena alhaisempi kuin monilla muilla Suomeen tulevilla. Vähimmäistason on oltava sellainen, että opiskelija ja perhe pystyvät elämään ihmisarvoista elämää.

OAJ:n mielestä on kehitettävä parempaa ja kohdentuvampaa ennakkoneuvontaa ja annettava realistista tietoa Suomen elinkustannuksista (opinnot, asuminen, terveydenhuolto, arjen välttämättömyydet), jotta jokainen tulija tietää Suomen käytänteistä ja millä toimeentulotasolla Suomessa tulee toimeen.

Muuta lausuttavaa esityksestä

Esityksessä painottuvat haasteiden ja ongelmien ratkaisuna vain hakijoiden oikeuksien rajoittaminen. Nähdäksemme tulisi ensisijaisesti pohtia toimintamalleja ja rakenteita, jotka ehkäisevät ongelmia jo ennen niiden syntymistä. Agenttien käyttäminen tulee saattaa nykyistä vahvemman kansallisen valvonnan, läpinäkyvyyden ja vastuullisuuden piiriin. Eri tahojen ja organisaatioiden yhteistyötä, asiallista informaatiota ja prosessien läpinäkyvyyttä on vahvistettava entisestään.

Haluamme kiinnittää huomiota myös siihen, että työllistyneiden osuus on pysynyt vakaana opiskelijamäärän kasvaessa. Lukumääräisesti yhä useampi kansainvälinen opiskelija työllistyy Suomeen ja yli 60 prosenttia työllistyneistä sijoittuu asiantuntijatason tehtäviin. Vuonna 2021 Suomessa korkeakoulututkinnon suorittaneista ulkomaan kansalaisista oli seuraavan vuoden lopussa työllistynyt yhteensä 55 % (57 % amk-tutkinnon suorittaneista ja 53 % yliopistojen ylemmän kktutkinnon suorittaneista). (Lähde: Tilastokeskus)

Yhdymme opiskelijajärjestöjen kantaan siinä, että esitetyt muutokset kansainvälisten opiskelijoiden oleskelulupiin ja perheiden oikeuksiin ovat mielestämme erittäin tiukkoja yksilön vastuun kannalta, eivätkä tosiasiallisesti ratkaisisi taloudellista haavoittuvuutta.

Ehdotetun lakimuutoksen vaikutuksia on seurattava. Kahden vuoden kuluessa lain voimaantulosta on tehtävä vaikutusarviointi ja tulosten perusteella tarvittavia muutoksia.

Louhelainen Hannele
Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry